

Hovedtrekk i utenrikshandelen siste ti år

Kristin Aasmundsen og Øyvind Hagen

I løpet av de siste ti årene har verdien av vareeksporten uten skip og oljeplattformer økt fra 522 milliarder i 2000 til 745 milliarder i 2009. Som andel av bruttonasjonalproduktet (BNP), falt eksporten fra 35,2 til 30,9 prosent i denne perioden. Tall for de tre forutgående årene viser høyere eksportverdier, med 2008 på topp med hele 947 milliarder. I den samme 10-årsperioden viser importen uten skip og plattformer en vekst fra 281 milliarder i 2000 til 420 milliarder i 2009. Her var det også fall i andelen av BNP, fra 19,0 til 17,4 prosent. I både 2007 og 2008 ble det registrert høyere importverdier enn siste år.

Utenrikshandelens andel av BNP har svingt i denne perioden. Det har vært to perioder med relativt høye tall. I perioden 2000 – 2001 og i perioden 2005 – 2008 lå eksportens andel av BNP på omlag 35 prosent, mens den i de andre årene (2002-2004 og i 2009) bare var på vel 30 prosent. Det er verdien av olje- og gasseksporten som har gitt de store utslagene. For importen var forskjellen mindre, men også der var andelen lavere i de samme årene. Der svingte det fra omlag 19-20 prosent til 17-18.

Norge har hatt store eksportoverskudd i handelen med utlandet i hele denne perioden. Årlig overskudd har vært tett opptil og til dels mye over 200 milliarder, med det største i 2008 på hele 463 milliarder kroner. Høye verdier for sentrale eksportprodukter som råolje, naturgass, mineraloljeprodukter og metaller er hovedforklaringen. For disse varene ble det jevnt over registrert gode priser og høye eksportvolumer.

Utelater vi eksporten av råolje, naturgass og kondensat har vi derimot for Fastlands-Norge et økende importoverskudd fra 66 milliarder kroner i 2000 til 115 milliarder i 2009. Dette importoverskuddet nådde en foreløpig topp i 2007 og 2008 med 126 milliarder. Utviklingen internasjonalt bidro til at importoverskuddet i 2009 ble redusert til 115 milliarder.

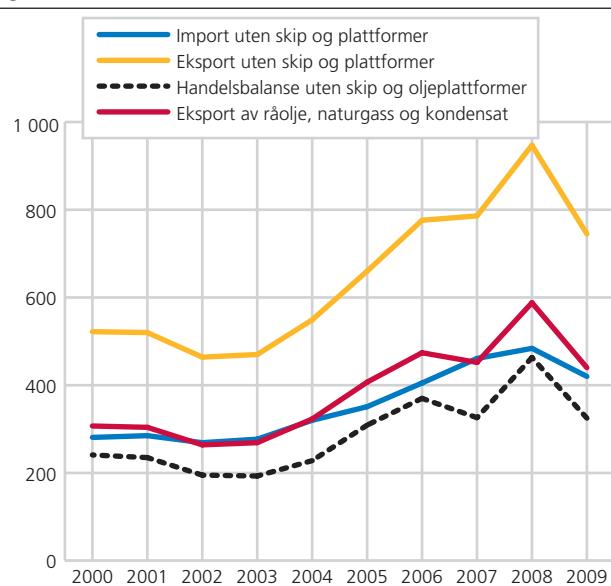
Fordeles utviklingen i verdi på en pris- og volumkomponent, viste utenrikshandelens prisindeks for eksporten

- Fastlands-Norge
For import, all import uten skip og oljeplattformer og for eksport også uten råolje, naturgass og kondensat.
- Til å beskrive pris- og volumutvikling i denne artikkelen er det hovedsakelig benyttet indekser for utenrikshandelen som da omfattes av flere varer. I noen tilfeller er det derimot benyttet opplysninger knyttet til enkeltvarer.

Kristin Aasmundsen er førstekonsulent ved Seksjon for utenrikshandel (kra@ssb.no)

Øyvind Hagen er seniorrådgiver ved Seksjon for utenrikshandel (oyh@ssb.no)

Figur 1. Hovedserier 2000-2009. Milliarder kroner

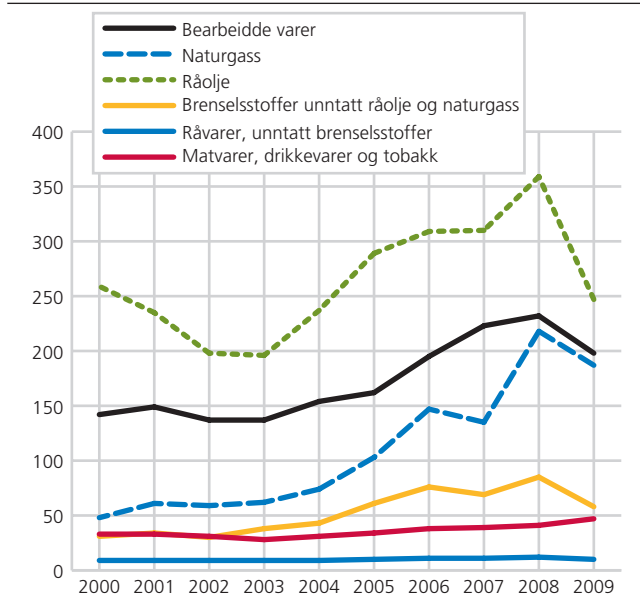

en nedgang fra 2000 til 2002 for deretter å gå betydelig opp til og med 2008. I 2009 falt denne indeksen kraftig. Volumutviklingen har i den samme perioden økt noe fram til og med 2004 for deretter å gå litt tilbake. Prisindeksen for eksporten fra Fastlandet viser samme utvikling, men når ikke samme høye nivå som for total eksport. Derimot viser eksportvolumet fra Fastlands-Norge en vekst til og med 2008 for deretter å reduseres noe.

Prisindeksen for total import viste som for eksporten en nedgang i starten av perioden, dvs. fram til og med 2003 for deretter igjen å stige. Volumutviklingen var betydelig fram til og med 2008, men falt en god del i 2009.

Landene i EU er Norges viktigste samhandelsland når det gjelder varer fra Fastlands-Norge. Andelen for både importen fra og eksporten til disse landene har i de senere årene ligget på om lag to tredjedeler av vår samlede import og eksport. I 2009 utgjorde imidlertid eksporten til EU bare 61 prosent, mens importandelen var som tidligere. Mesteparten av nedgangen i eksporten til EU ble fanget opp av økt eksport til Asia. Her var det eksporten til Kina og Sør-Korea som økte mye.

Figur 2. Eksport, varegrupper. 2000-2009. Milliarder kroner

1. Brenselstoffer utgjør 2/3 av eksportverdien

I 2009 var eksporten av brenselstoffer på 491 milliarder kroner, eller 66 prosent av vår samlede eksport uten skip og plattformer. I hele perioden fra 2000 har denne andelen vært høy, men spesielt høy de siste årene som følge av svært gode priser for de to langt viktigste produktene, råolje og naturgass. Utenrikshandelens indekstall for brenselstoffer samlet viste en nedgang i eksportvolumet på 10 prosent fra år 2000 til 2009, mens prisindeksen i 2009 var over 60 prosent høyere enn i 2000. De fire siste årene har prisindeksen for brenselstoffer vært på dette nivået eller høyere. Utviklingen i denne gruppen faller i stor grad sammen med de observerte bevegelsene for råolje og naturgass i gassform. Eksportert kvantum råolje passerte toppen i 2001 med 1 059 millioner fat. I 2009 utgjorde denne eksporten 640 millioner fat, en reduksjon på nesten 40 prosent fra 2000. Naturgass i gassform viser motsatt utvikling, fra 48,5 milliarder kubikkmeter i 2000 til 96,6 milliarder i 2009. Eksportert kvantum har her nesten doblet seg. Eksportprisene har for begge produktene økt betydelig, prisen på råolje gikk opp fra 252 kroner per fat i 2000 til 385 kroner per fat i 2009. Naturgassprisene har økt fra 0,98 kroner til 1,89 kroner per kubikkmeter i den samme perioden. I 2008 var begge disse prisene langt høyere enn i 2009 og dette er hovedforklaringen til det betydelige fallet i den totale eksporten uten skip og plattformer fra 2008 til 2009.

2. Betydelig eksport av bearbejdede varer

Metaller, kjemiske produkter, maskiner, apparater og liknende er blant varene i denne hovedgruppen.

En samlet verdi på 198 milliarder kroner i 2009 eller om lag en fjerdedel av total eksport, viser at Norge ikke bare er en råvareprodusent. Ti år tidligere, i 2000, utgjorde denne eksporten 142 milliarder kroner. Internasjonale konjunkturer betyr mye for flere av produktene, og dette gjorde at eksportverdien for disse varene

var høyere både i 2007 og 2008, henholdsvis 223 og 232 milliarder kroner. Andelsmessig har disse varene i hele perioden fra 2000 til 2009 utgjort om lag 2/3 av eksporten fra Fastlands-Norge.

Blant maskingruppene som representerte nær halvparten av den totale eksportverdien for bearbejdede varer i 2009, var det undergruppene andre industrimaskiner, maskiner for spesielle industrier og elektriske maskiner som var de størst. Endringene fra 2008 var ikke så store for disse maskinproduktene.

Innen metallene er det nikkel og aluminium som dominerer. For de to viktigste enkeltvarene ble toppen nådd i 2007 med store eksporterte kvanta og svært gode priser. Til dels betydelig lavere priser og i noen grad mindre kvanta er årsak til verdifallet i 2009 for metaller unntatt jern og stål. Eksportverdien for disse produktene gikk fra 61,8 milliarder kroner i 2007 til 33,7 milliarder i 2009.

3. Fersk oppdrettslaks viktigste matvareprodukt

I 2009 ble det eksportert fersk hel oppdrettslaks for 17,5 milliarder kroner. Dette utgjorde dermed noe over 40 prosent av vår samlede fiskeeksport på 43,5 milliarder kroner. Kvantum har for dette produktet økt fra 266 tusen tonn i 2000 til 568 tusen tonn i 2009, mer enn en dobling. I løpet av disse årene har kiloprisen på oppdrettslaks variert en del, fra 21,02 per kg til 31,84 per kg. EU-landene mottar hovedtyngden av denne lakseeksporten, med Frankrike, Polen og Danmark som de tre viktigste det siste året. I 2009 ble det eksportert fersk oppdrettslaks til totalt 74 ulike land. Det nest viktigste fiskeproduktet i 2009 var fryst sild, mens fileter av oppdrettslaks kommer deretter.

Fisk er totalt dominerende i hovedgruppen matvarer, drikkevarer og tobakk og er derfor bestemmende for utviklingen her. Eksportverdien for varegruppen totalt økte fra 33,3 milliarder i 2000 til 46,8 milliarder i 2009. En dekomponering av verdiøkningen viser kun en liten økning i prisindeksen på 3,7 prosent, mens volumet har gått opp med 35 prosent.

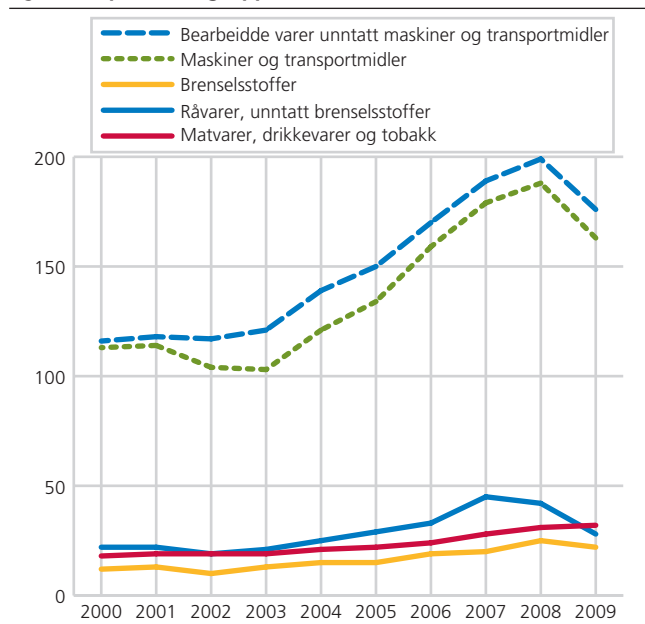
4. Liten vekst i råvareeksporten

Denne varegruppen har liten betydningen for vår samlede eksportverdi. I hele perioden fra 2000 til 2009 har verdien beveget seg mellom 8,8 og 11,8 milliarder, og representerte dermed kun noe over 1 prosent av den samlede eksporten. Papir og papiravfall, rå gjødningsstoffer og rå mineraler samt malmer og avfall av metall var viktigste produkter.

5. Færre importerte biler – men mobiler må vi ha

Bearbejdede varer er det vi importerer mest av. Varegruppen står for omlag 3/4 av alt som innføres til landet. Over de siste ti årene har importen av slike varer steget med nesten 50 prosent - fra 229 milliarder i 2000 til 338 milliarder i 2009. Verdimessig kan gruppen

Figur 3. Import, varegrupper. 2000-2009. Milliarder kroner

deles i to; maskiner og transportmidler og andre ferdigvarer. Begge gruppene viste liten årlig stigning fram til 2003 for deretter å stige raskt i femårsperioden 2003 til 2008. Som for de fleste andre produkter, var det et betydelig fall i importen fra 2008 til 2009. Blant maskiner og transportmidler er det kjøretøyer for veg som dominerer. Kjøretøyer for veg nådde toppen i 2007 med en importverdi på 48 milliarder. I 2008 var importverdien noe lavere, mens den fra 2008 til 2009 sank med 21 prosent eller litt over 9 milliarder. Vi innførte rundt 140 300 personbiler i 2009. Det er omlag 28 prosent færre enn i 2007 og 13 prosent færre enn i 2008. Siste året er det særlig importen av tyske, amerikanske og britiske biler som har gått tilbake. Fra vårt naboland Sverige har imidlertid importen av biler økt. Andre kjøretøyer har derimot hatt en kraftigere nedgang. For disse falt importen både i antall og verdi med nesten 50 prosent fra 2008 til 2009.

Innenfor hovedgruppen av maskiner og transportmidler er også importen av andre industrimaskiner og -utstyr samt elektriske maskiner og apparater stor. Importen har steget betydelig de siste ti årene og innførselen av andre industrimaskiner har blitt mer enn fordoblet. Registrert importverdi for disse varegruppene var på sitt høyeste nivå i 2008 med henholdsvis 30,4 milliarder og 24,7 milliarder kroner. Fra 2008 til 2009 hadde industrimaskiner et fall på 14 prosent og elektriske maskiner og apparater et fall på 9 prosent. Maskiner for spesielle industrier har doblet importverdien fra 2000 til 2008 med hoveddelen av veksten mellom 2004 og 2008. Fra 2008 til 2009 opplevde denne varegruppen imidlertid et fall på om lag 23 prosent.

Telekommunikasjonsapparater hvor mobiltelefoner inngår, hadde til sammenlikning høyeste importerte verdi i 2007, 19,1 milliarder kroner, og falt med snau 3 prosent fra 2008 til 2009. Innførselen av mobiltelefo-

ner har doblet seg på ti år og har i motsetning til mange andre varer ikke vist noen nedgang fra 2008 til 2009. Vi tok inn 2,5 millioner mobiltelefoner til en verdi av 4,0 milliarder kroner i 2009. Dette er en verdioppgang på 8 prosent og en økning i antall telefoner på nesten 5 prosent fra året før. I fjor kom størsteparten av telefonene fra Kina etterfulgt av Ungarn og Finland. For ti år siden sto derimot Finland og Tyskland for produksjonen av de fleste mobilene vi kjøpte her til lands. Gjennomsnittsprisen på mobilen har steget noe i løpet av de siste ti årene, men har siden 2006 ligget på i underkant av 1 600 kroner.

Ser man på gruppen ferdigvarer ellers, er det samlegruppen "forskjellige ferdigvarer" som blant annet inneholder plastvarer, dvd'er og videospill, som dominerer. Importen av slike produkter vokste fra 15,1 milliarder til 24,1 milliarder i perioden 2000 til 2008, og hadde deretter en nedgang på 4 prosent siste år. Vi innfører også en stor del metallvarer samt jern og stål som i hovedsak er innsatsvarer. Begge disse varegruppene viste mer enn en dobling av importverdien fra begynnelsen av tiåret og fram til 2008 for deretter å gå ned en del i 2009.

Det meste av klær til personlig forbruk importeres. I motsetning til mobiltelefoner viste klesimporten en liten nedgang fra 2008 - et foreløpig toppår med en importverdi på 14,3 milliarder - til 2009. Prisindeksen for importerte klær viser en prisnedgang fra 2000 til 2007 og deretter en prisvekst de to siste årene. Fortsatt var klær dyrere for ti år siden enn i dag. Volumtall for de siste ti årene derimot viser en jevn økning for import av klær fram til 2008 og deretter et fall. I forhold til for ti år siden importerer vi med andre ord mer og billigere klær.

6. Glade i bananer

Matvarer, drikkevarer og tobakk er varegruppen det ble importert nest mest av i 2009. Innførselen av slike produkter har økt med 77 prosent - over 13 milliarder kroner - de siste ti årene og utgjorde 31,6 milliarder kroner i 2009. Volumet har økt med omlag 40 prosent siden år 2000, mens prisene har gått opp med 25 prosent. Vi tar inn mest frukt og grønnsaker, for 7,7 milliarder i 2008 og 7,4 milliarder kroner i 2009. Deretter følger dyrefor, korn og kornvarer samt drikkevarer. Blant frukt og grønnsaker er bananen vår favoritt. Vi spiste 81 tusen tonn bananer til en verdi av 583 millioner kroner i 2009. Ti år tidligere ble det til sammenlikning konsumert 60 tusen tonn. Bananene kommer i all hovedsak fra land i Sør- og Mellom-Amerika; Costa Rica, Colombia, Ecuador og Panama. Druer, tomater, appelsiner, klementiner og epler etterfulgte bananer som de viktigste frukter og grønnsaker i fjor. Samtlige av disse varene har hatt en økning i importverdi og pris de siste ti årene. Volummessig har vi importert mer appelsiner, druer og tomater, mens importen av epler har derimot gått litt tilbake.

Drikkevareimporten - både den alkoholholdige og den alkoholfrie - har doblet seg i verdi fra begynnelsen av tiåret til i dag. I 2009 ble det innført drikkevarer for 3,7 milliarder kroner. I løpet av perioden har volumet økt med 66 prosent, mens prisindeksen har økt med 28 prosent.

7. Kraftig fall i råvareimporten siste år

Innførselen av råvarer doblet seg fra 22,5 milliarder i 2000 til 44,6 milliarder kroner i 2007 for deretter å gå kraftig tilbake. Størst nedgang finner vi fra 2008 til 2009 da importen falt med 33 prosent og endte på 27,9 milliarder kroner. Mange av disse varene benyttes av industrien og er påvirket av internasjonale konjunkturer. Varegruppen som inneholder malmer og avfall av metall står i hovedsak for fallet. For denne gruppen sank importen med over 11 milliarder kroner. Av disse står nikkelmalm og konsentrater for 6 milliarder og aluminiummalm og konsentrater for i underkant av 3 milliarder kroner. Nedgangen gjør seg gjeldende for både pris og volum.

8. Liten import av brenselstoffer

Brenselstoffer er den varegruppen vi importerer minst av. Den står for om lag 5 prosent av den totale importen. Gruppen som domineres av mineralolje og mineraloljeprodukter innebefatter også elektrisk strøm, kull, koks og briketter og gass. Siden vi produserer og rafinerer mye råolje, importerer vi relativt lite mineralolje og mineraloljeprodukter. Strømimporten vil avhenge av innenlands tilgang på kraft sett i sammenheng med forbruket i industrien og husholdningene og vil sann sett variere mye. Brenselstoffer under ett har hatt en dobling i importverdien fra 11,6 milliarder i år 2000 til 22,1 milliarder kroner i 2009. Fra 2008 til 2009 har også denne varegruppen gått ned - med 3 milliarder kroner.